

Methodiek oudergericht pedagogisch adviseren

Sonja Ehlers

Meta Kuipers

u i t g e v e r i j
SWP

Methodiek oudergericht pedagogisch adviseren

Sonja Ehlers en Meta Kuipers

ISBN 978 90 8850 697 0

NUR 847

© 2016 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost) te wenden.

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
1 Oudergericht adviseren	17
1.1 Kindgericht en oudergericht adviseren	17
1.2 De beleving van de ouder centraal	21
1.3 Besef van verantwoordelijk-zijn	24
1.4 Werkvloer	27
1.5 Basisvaardigheden	28
1.6 Timen en doseren	30
1.7 Zicht op het kind	31
1.8 Emoties	34
1.9 Metapositie	35
1.10 Ouderschapsgroei	37
1.11 Taakverdeling en samenwerken	40
1.12 Solidaire samenleving	41
1.13 Omstandigheden	42
1.14 Drie bouwstenen van OPAd	43
2 Adviseren en samenwerken	46
2.1 Pedagogisch adviseren en OPAd	46
2.2 Adviserend samenwerken	49
2.3 Uitdagingen	50
2.4 Hoe samenwerken?	52
2.5 Transparant leidinggeven	53
2.6 Uitnodigen	55
2.7 Eigen kinddeskundigheid	56
2.8 Transparant zijn	58
2.9 In gesprek gaan	60
2.10 Weerstand	60

3	Competentiegericht werken	63
4	Overzicht van de methodiek oudergericht pedagogisch adviseren	68
4.1	De methodiek	68
4.2	Stap 1: verhelderen van vraag, doel en competenties van de ouder	69
4.3	Stap 2: zicht op het kind nuanceren en mogelijkheden van handelen afleiden	71
4.4	Stap 3: gebruiksaanwijzing voor de lastige opvoedingssituatie uitwerken en evalueren	74
4.5	Overzicht van handelen per stap van OPAd	76
5	Overzicht stap 1: verhelderen vraag, doel en competentie	79
6	Stap 1 deel 1: vraag verhelderen	85
6.1	Doel	85
6.2	Verhaal	86
6.3	Uitnodigend vragen	87
6.4	De kern	90
6.5	Concreet voorbeeld	91
6.6	De situatie	93
6.7	Doen	95
6.8	Denken en voelen	96
6.9	Belangrijk	97
7	Stap 1 deel 2: doel, competenties en contract	99
7.1	Volledig beeld	99
7.2	Gewenste situatie	101
7.3	Haalbare doelen	103
7.4	Positieve situatie	105
7.5	Contract over het doel van de hulpverlening	108
8	Reflectie op stap 1: taxeren van de opvoedingsvraag	114
8.1	Inleiding	114
8.2	Wat is taxeren?	115
8.3	Welke informatie?	117
8.4	Hoe taxeren?	119
8.5	De grens van advies	127
8.6	Verwijzen	132

9	Vorbereiding stap 2: informatie zoeken en selecteren	134
9.1	Inleiding	134
9.2	Doel en vraag	135
9.3	Pedagogische kennis en beleving van de opvoedingsvraag	140
9.4	Competenties	143
9.5	Uitnodigend	144
10	Stap 2: zicht op het kind nuanceren en mogelijkheden van handelen afleiden	148
10.1	Overzicht	148
10.2	Stap 2a: zicht op het kind nuanceren	154
10.3	Stap 2b: mogelijkheden van handelen afleiden	167
10.4	Houdingsaspecten in stap 2 van OPAd	174
11	Stap 3: gebruiksaanwijzing voor de lastige opvoedings situatie	185
11.1	Overzicht	185
11.2	Vorbereiding en strategie	186
11.3	Vorbereiden opties van handelen	190
11.4	Contact en reflectie ouder	191
11.5	Samenvatting en begincontract	192
11.6	Globale handelingsalternatieven	193
11.7	Gebruiksaanwijzing	195
11.8	Ideeën van de ouder	198
11.9	Teruggrijpen op competenties	199
11.10	Aanbieden opties van handelen	201
11.11	Oplossen van hindernissen	202
11.12	Ecologietoets	205
11.13	Telefonische evaluatie	207
12	Gereedschap voor het werken met ouders	210
12.1	Drie typen gereedschap	210
12.2	Bouwstenen	210
12.3	Technieken	216
12.4	De 'route'	217
12.5	Aanpassen van de methodiek bij MKD en speltherapie	221
12.6	Inzetten van gereedschap uit de methodiek in het 'gedwongen kader'	225

Literatuur	235
Bijlage: assessment ten behoeve van een training OPAd	236
Over de auteurs	245

Voorwoord

Voor u ligt een in belangrijke mate herziene versie van een beschrijving van de methodiek oudergericht pedagogisch adviseren (OPAd). Het is een methodiek in drie stappen die is gericht op de ouder met opvoedingsvragen.

In de eerste versie van het boek hebben we getracht de PPG-methodiek (Praktisch Pedagogische Gezinsbegeleiding) voor meer complexe opvoedingsproblemen te vertalen naar een methodiek die geschikt is voor pedagogisch advies. OPAd kan in drie stappen en in drie gesprekken worden afgerond. De methodiek is oudergericht. Samenwerken met de ouder staat centraal. Dit ontslaat begeleiders van het idee de expert over het kind te moeten zijn en geeft ruimte om vanuit een open houding met de ouder te verhelderen hoe de gewenste situatie eruitziet, wat werkt om daar te komen en de eigen (kind)deskundigheid ten dienste van dit proces in te zetten. OPAd past uitstekend in een tijd waarin participatie en eigen kracht richtinggevende termen zijn. OPAd laat de regie waar die ligt, namelijk bij de ouders. De methodiek versterkt ouders door vertrouwen en gelijkwaardig samenwerken en aansluiten bij hun competenties. OPAd biedt naast concrete handvatten een verdieping en aanvulling op andere (oplossings- en systeemgerichte) benaderingen in het werkveld.

We hebben ontdekt dat OPAd een sterke basis is voor het werken met ouders. De drie stappen van handelen geven de gespreksleider houvast voor het opbouwen van een gelijkwaardig gesprek met ouders. De methodiek laat de begeleider aansluiten bij de beleving en kennis van de ouder. Bovendien geeft de methodiek een aantal tools om de kennis van de ouder aan te vullen, zodat een breder zicht op het kind ontstaat. Daarnaast ondersteunt de methodiek de begeleider in het samen met de ouder uitwerken van concrete handelingsalternatieven.

Terwijl OPAd in de beschreven vorm kan worden toegepast, zien wij de methodiek vooral als een model en een gereedschapskist.

Na een degelijke training in de methodiek dagen we onze cursisten uit om de methodiek aan te passen aan het eigen werk en aan de ouders die zij begeleiden door te versnellen of te vertragen of delen uit de methodiek te halen. Onze cursisten komen uit het brede werkveld van de hulpverlening aan ouders. Zij werken in wijkteams,

het kruiswerk, jeugd-en-gezinteam, de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, de jeugdpsychiatrie, het onderwijs en vele andere instanties of volgen de deeltijd of voltijd opleiding tot sociaal werker, pedagoog of speltherapeut aan de Hogeschool Utrecht.

De ervaren begeleider kan met de methodiek ervoor zorgen dat er een gelijkwaardiger oudercontact ontstaat. Niet alleen aan het begin van de begeleiding, maar ook bij het geven en helpen verwerken van informatie.

De studenten sociaal werk, pedagogiek en speltherapie die we opleiden ervaren de methodiek als steun om met meer zelfvertrouwen oudercontacten aan te gaan. De methodiek ondersteunt hen om de verantwoordelijkheid over de opvoeding bij de ouder te laten, de kennis en beleving van de ouder over zijn kind en zijn opvoeden te honoreren en eigen kennis gelijkwaardig naast de inbreng van de ouder te zetten en vervolgens samen te zoeken naar verklaringen en oplossingen. Dit is een rol die ook de beginnende begeleider met vertrouwen kan innemen.

In deze tweede herziene uitgave proberen we nog sterker duidelijk te maken wat de afzonderlijke stukken gereedschap in onze methodiek kunnen zijn. Na de eerste uitgave in 2009 hebben we zeven jaar van trainen met deze methodiek achter de rug, waarin iedere door ons getrainde student video-opnames heeft gemaakt van oudergesprekken. Op basis van dit materiaal konden we nog beter bepalen wat werkt en wat niet en hebben we vooral stap 2 van de methodiek verdiept en bijgesteld door het werken met een mindmap toe te voegen en de ouder verder mee te nemen in de beleving van het kind.

Sonja Ehlers en Meta Kuipers

Inleiding

Waarom dit boek?

Pedagogisch advies gaat meestal over kinderen. Wij vinden dat advies over ouders moet gaan. Inhoudelijke kennis over kinderen en opvoeden is belangrijk bij advies. Belangrijker is dat ouders reflecteren op hun wijze van opvoeden van hun kind en kennis integreren in hun eigen handelen. Dat een ouder vastloopt, heeft in de regel weinig te maken met een gebrek aan kennis of vaardigheden, maar met de moeite om zijn handelen aan te passen aan de veranderende vragen waar zijn kind hem voor stelt, er staat hem iets in de weg.

Pedagogisch adviseren gebeurt in allerlei settings: tijdens opvoedsprekuren, op het consultatiebureau, in een wijkteam, in de jeugdzorg en jeugdbescherming, in de jeugdpsychiatrie, op school et cetera. Het idee achter advies is dat het beter moet gaan met het kind. Hieruit trekken veel deskundigen de conclusie dat het kind centraal staat. Maar advies start met de ouder. De ouder komt met een vraag, bijvoorbeeld: het kind luistert niet, eet niet, uit zich niet. De pedagogisch medewerker geeft advies. Hij be vraagt de ouder om zich een beeld van het kind en de situatie te vormen en zet zijn kennis in om een advies te geven. Hij zegt bijvoorbeeld: 'Gelet op wat er aan de hand is met uw kind kunt u het gedrag van uw kind het beste zo aanpakken...'. De rollen zijn duidelijk: de ouder heeft een vraag of probleem, de adviseur is de deskundige, vaak kind- of opvoedingsdeskundige. Het kind staat centraal.

Pedagogisch adviseren is niet altijd makkelijk: hulpverleners vragen zich vaak af of en in hoeverre ouders het advies daadwerkelijk oppakken. Soms ervaart de hulpverlener weerstand en twijfelt of ouders er wel voldoende mee (willen) gaan doen. Soms vraagt de hulpverlener zich af of hij wel voldoende deskundigheid kan toevoegen. Hij ervaart dat het lastig is om zijn adviezen in taal te laten aansluiten bij de ouder of hij weet dat ouderschap gevoelig ligt en brengt zijn advies met (te) veel voorzichtigheid. In onze visie hangt dit ongemak samen met het gegeven dat in de meeste vormen van advies het kind centraal staat: wat het kind nodig heeft is het onderwerp van advies en van de adviseur. De ouder wordt dan uitvoerder van het advies. Dit leidt gemakkelijk tot weerstand bij de ouder. Weerstand die kan samenhangen met het gevoel van

de ouder niet te worden gezien in zijn ouderschap, in zijn inzet als ouder en in zijn mogelijkheden als opvoeder.

De ouder reageert met tegengas of wordt afwachtend ten opzichte van de ingebrachte deskundigheid. Het advies roept vragen op bij de ouder: 'Hoe kan een onbekende beter weten wat werkt bij mijn kind, ziet de hulpverlener mijn deskundigheid wel? Wat blijft er overeind van het gegeven dat ik al jaar en dag prima in staat was creatief in te spelen op allerlei lastige situaties met mijn kind? Snapt de hulpverlener wel wat er werkelijk aan de hand is?' Of: 'Stom van me om dat zelf niet te weten.' Het advies sluit vaak niet voldoende aan bij de ouder, zijn persoon, kennis en kunde en specifieke situatie.

Een ouder over de omgang met zijn kleuter: 'Dat is een leuk advies om hem steeds de keus te bieden uit twee goede mogelijkheden, dat doe ik ook al in allerlei situaties, maar als het om eten gaat lukt het me nou net niet!'

Maar al te vaak wordt er *via* de ouder gewerkt in plaats van *met* de ouder. Even zo vaak denkt de adviseur vanuit het belang van het kind in termen als: 'Lukt het mij om de ouder te laten doen wat ik denk dat goed is? Is de ouder wel gemotiveerd?' In plaats van ervan uit te gaan dat de ouder zelf het belang van het kind behartigt en dat de hulpverlener de ouder alleen hoeft te ondersteunen, met hem moet samenwerken.

Advies moet en kan anders. Hoezeer ook de aanleiding voor de vraag het gedrag van het kind is, in onze visie staat niet het kind centraal, maar de ouder:

- De ouder heeft een vraag, de ouder is degene die met het kind omgaat en de ouder is degene die met het antwoord op de vraag verdergaat. Het antwoord moet hem passen: het advies staat of valt met de mate waarin het aansluit bij vaardigheden, stijl en visie van de ouder.
- De ouder is degene die het beste weet wat wel en niet werkt bij zijn kind: de ouder is deskundig over zijn eigen kind.
- Dat een ouder vastloopt, heeft in de regel weinig te maken met een gebrek aan inzicht of vaardigheden, maar met de moeite om zijn handelen aan te passen aan de veranderende vragen waarvoor zijn kind hem stelt. Opvoedingsvragen zijn vaak afstemmingsvragen; er hoeft niet iets aan- of afgeleerd te worden, de ouder heeft de belangrijkste hulpbronnen voor opvoeden in zich.

Als we de ouder centraal stellen, zien we niet in eerste instantie het kind maar de ouder die vastzit in een opvoedingssituatie. Dit kan een aantal oorzaken hebben: het ontbreekt hem aan kennis over leeftijdsgebonden gedrag van zijn kind, of de ouder heeft die kennis wel, maar het lukt hem niet de kennis te vertalen naar zijn kind. Misschien weet de ouder ook al wel hoe hij zou moeten handelen, maar zitten eigen hindernissen in de weg bij het omgaan met zijn kind.

Bij oudergericht pedagogisch adviseren willen we in eerste instantie aansluiten bij de ouder:

- Hoe ervaart de ouder precies de lastige situatie en wat vindt hij belangrijk?
- Welke informatie heeft de ouder al en welke informatie heeft de ouder nog nodig?
- Heeft de ouder algemene informatie nodig om van een afstand naar zijn kind te kijken, of heeft de ouder hulp nodig bij het vertalen van algemene informatie naar zijn kind?
- Welke vaardigheden heeft de ouder al en wat heeft de ouder nodig om vaardigheden anders in te zetten?
- Hoe kan de ouder wat ‘werkt’ vertalen naar een concrete situatie die nu lastig verloopt?
- Welke hindernissen komt de ouder tegen als hij anders wil handelen en hoe kunnen we de ouder ondersteunen bij het opruimen van die hindernissen?

Belangrijk hierbij is het aansluiten bij het doen, denken en voelen van de ouder, zijn zicht op het kind en zijn mogelijkheden.

Wat is hier nu zo bijzonder aan?

Deze methodiek biedt de hulpverlener stappen van handelen om samen met de ouder tot een passend advies te komen. Het gaat bij het werken vanuit deze methodiek echter niet alleen om vaardigheden.

De methodiek hanteert een uitgangspunt dat van de hulpverlener vraagt de zorg voor het kind los te laten. De methodiek vraagt de hulpverlener om te stoppen met afstemmen op het kind en als het ware via de ouder zijn kinddoelen te bereiken. Zij vraagt de hulpverlener om af te stemmen op de ouder. De ouder met zijn ‘besef van verantwoordelijk-zijn’ voor het kind is degene die zich druk maakt, zich inzet en probeert om het beste te doen voor zijn kind. De ouder heeft de hulpbronnen voor (goed genoeg) opvoeden in zich. Dit betekent dat iedere ouder – ook al heeft hij moeite dit zelf te zien – over competenties beschikt die hij kan inzetten in lastige situaties. Waar

de hulpverlener het gevoel heeft dat het van hem afhangt of het goed komt met het kind, stuit hij op weerstand van de ouder. De OPAd-methodiek vraagt niet alleen om vaardigheden, maar ook om de moed om werkelijk te vertrouwen op de inzet en de competenties van ouders.

Belangrijk hierbij is het loslaten van het idee dat alle problemen van kinderen te voorkomen en oplosbaar zouden zijn. Maakbaarheid, in de zin van 'als je het nou eens zus of zo zou aanpakken dan komt het goed', bestaat niet. Wat wel mogelijk is, is samen te zoeken naar oplossingen, het handelen bij te stellen en proberen te herstellen waar dat nodig is. De 'bouwsteen' oudergerichtheid vormt de belangrijkste basis van onze methodiek.

De OPAd-methodiek is gericht op samenwerking met de ouder. Samenwerking houdt in dat er sprake is van twee partijen die samenwerken. Dit betekent dat de hulpverlener de ouder als partij ziet en de deskundigheid van de ouder ten aanzien van de opvoeding van zijn kind exploreert. Dit betekent ook dat de hulpverlener zichzelf als gelijkwaardige partij naast de ouder plaatst door zijn eigen, meer algemene kindkennis in te brengen. Dit geeft de ouder de mogelijkheid in gesprek met de hulpverlener tot nieuwe ideeën te komen over zijn aanpak van het kind en die ideeën concreet te kunnen uitwerken.

Hoewel we niet kindgericht werken, gaan we ook in onze methodiek uit van een kinddeskundige hulpverlener. Kindkennis is belangrijk om ideeën te kunnen aandragen over wat speelt bij het kind. In de kindgerichte advisering is die kindkennis het belangrijkste ingrediënt. In eerste instantie lijkt de waarde van het advies toe te nemen naarmate de kinddeskundige meer weet over kinderen of over dit specifieke kind. Een gedegen kindkennis is een goede basis voor advies, maar veel kindkennis kan een goed advies ook in de weg staan omdat het de hulpverlener boven de ouder lijkt te plaatsen en daardoor de gelijkwaardige samenwerking met de ouder verstoort. In onze methodiek zien we kindkennis veel meer als bagage van de hulpverlener die hij als algemene kennis kan inbrengen. Het inbrengen van kennis kan de ouder helpen om van een afstand naar het gedrag van zijn kind te kijken en zijn kind beter te begrijpen. Dat geeft de ouder nieuwe ruimte om te reflecteren op zijn kind en het handelen. Algemene kindkennis kan ook helpen om de dilemma's van de ouder te kunnen koppelen aan bijvoorbeeld de leeftijdsfase van het kind, waardoor de ouder zijn eigen impasse beter begrijpt. Naast kindkennis is dan ook kennis van het ouderschap nodig.

Drie bouwstenen

In het werken met ouders hanteren we een pallet van zeven bouwstenen: oudergericht, samenwerkingsgericht, competentiegericht, vraaggericht, systeemgericht, praktisch en methodisch. Drie van deze bouwstenen hebben we in onze methodiek geëxpliciteerd en in de aanpak duidelijk zichtbaar gemaakt:

- 1** Oudergericht werken omdat advies in onze visie in eerste instantie moet aansluiten bij de ouder en gericht moet zijn op het versterken van de ouder.
- 2** Samenwerkingsgericht omdat we het belangrijk vinden dat de deskundige zijn deskundigheid naast die van de ouder plaatst en door transparant en gelijkwaardig samen onderzoeken de ouder ondersteunt om tot voor hem passende kennis en oplossingen te komen.
- 3** Competentiegericht omdat oplossingen alleen werken als zij zijn gebaseerd op wat de ouder al kan, weet, voelt, denkt en doet in andere situaties met zijn kind.

Opbouw van het boek

In de hoofdstukken 1,2 en 3 werken we de bouwstenen 'oudergericht', 'samenwerkingsgericht' en 'competentiegericht' verder uit omdat zij de basishouding van de hulpverlener bij OPAd bepalen. Hierop volgt in hoofdstuk 4 een kort overzicht van de methodiek van OPAd, dat we afsluiten met een overzicht van alle handelingen binnen de drie stappen van de methodiek. In de hoofdstukken 5 tot en met 11 beschrijven we de drie stappen van de methodiek in drie gesprekken met de ouder, waarbij we per stap extra aandacht geven aan de kernvaardigheden. Iedere stap leiden we in met een overzicht van de doelen waaraan we in deze stap werken en sluiten we af met een overzicht van de 'gereedschapskist' met vaardigheden, die ook in een andere context dan OPAd kunnen worden ingezet om effectief samen te werken met ouders. In hoofdstuk 12 geven we handvatten en voorbeelden om de methodiek te gebruiken als gereedschapskist voor de eigen wijze van samenwerken met ouders in verschillende contexten. We sluiten het boek af met een voorbeeld van een assessment waarmee de beheersing van de methodiek kan worden getoetst (zie bijlage).

1 Oudergericht adviseren

1.1 Kindgericht en oudergericht adviseren

Pedagogisch advies gaat over ouders. Deze enigszins provocerende stelling gaan we in dit hoofdstuk toelichten. We zijn ons ervan bewust dat het hier om een keuze gaat in denken, kijken en handelen, en niet om een waarheid. OPAd vertrekt vanuit dit perspectief.

De meeste adviseurs gaan ervan uit dat pedagogisch advies over kinderen gaat. Zij geven kindgericht advies. Kindgericht advies vertrekt vanuit de volgende denkstappen: als een kind ongewenst gedrag vertoont, sluit een ouder niet goed aan bij wat het kind vraagt. De ouder heeft dan informatie nodig over het kind en instructies over opvoedend handelen.

Mariska komt op het opvoedspreekuur met een vraag over haar dochter Kim van 2 jaar: 'Kim wil van alles niet. Zij loopt niet door als we naar de winkel gaan. Zij wil alle tuintjes in lopen en de tuinhekken open en dicht doen. Zij wil naar mieren kijken. Zij wil niet in de buggy. En als ik haar dan gewoon oppak en in de buggy zet, gaat zij heel hard krijsen en probeert ze zich eruit te wurmen. Andere mensen blijven staan. Dan laat ik haar er maar weer uit. Het duurt dan uren voordat we bij de winkel zijn. Ik heb geen greep op haar. Het maakt me soms heel erg boos en machteloos.'

De hulpverlener herkent het probleem. 'O, ja, dat is herkenbaar, lastig hè? Ja, dat is typisch de peuterpuberteit: je dochter ontdekt haar eigen wil en is die nu te pas en te onpas aan het inzetten en uitproberen; het enige wat helpt is rustig blijven, duidelijk en consequent zijn en zorgen dat je zo nu en dan als moeder even pauze hebt. Dus gewoon oppakken en in de buggy zetten zonder boos te worden en het krijsen negeren. Zeker niet toegeven. Het beste kunt u uw kind dan even afleiden.'

In dit voorbeeld denkt de hulpverlener:

- 1 Het gaat om een meisje van 2 jaar dat in de peuterpuberteit zit.
- 2 Deze moeder vraagt om handvatten, die wil ik haar geven.
- 3 Ik weet dat 'duidelijk en consequent zijn' het belangrijkste is.
- 4 Ik vind het belangrijk ook aandacht te hebben voor de veerkracht van ouders: ik geef moeder mee dat het goed is zo nu en dan een 'pauze' voor zichzelf te organiseren.

Vanuit de ouderbegeleidende positie denkt de hulpverlener:

- 1 Moeder wil graag een advies, ze heeft last van het gedrag van haar kind.
- 2 Hoe ziet en beleeft moeder het gedrag van haar kind?
- 3 Kan het haar helpen om haar kijk op haar kind bij te stellen om van daaruit zelf tot een andere aanpak te komen?
- 4 Wat maakt dat het haar in deze situaties onvoldoende lukt om aan te sluiten bij haar kind?
- 5 Zij vertelt niets over situaties die wel soepel verlopen in de omgang met haar kind, die moeten er ook zijn.
- 6 Welke competenties laat moeder zien in positieve situaties die zij zou kunnen inzetten in deze lastige situatie?

De hulpverlener besteedt eerst aandacht aan de beleving die de moeder van Kim heeft in de lastige situatie. Mariska vertelt dan het gevoel te hebben dat Kim 'haar opzettelijk dwarsboomt'. De hulpverlener vraagt moeder of het haar nuttig lijkt een volgende keer samen te proberen te onderzoeken en te begrijpen waar het 'dwarsbomen' van Mariska vandaan komt? Moeder wil wel samen kijken.

De hulpverlener kijkt met Mariska hoe zij zou willen dat de situatie verloopt. Mariska lacht. Zij wil dat Kim gewoon meegaat als zij zegt dat ze naar de winkel gaan.

De hulpverlener vraagt of dat wel eens lukt in een andere situatie, 'dat Kim gewoon meegaat'.

Mariska zegt dat ze het zo gauw niet weet.

De hulpverlener zegt: 'Denk eens rustig na, we staan meestal niet stil bij wat goed gaat, maar er zijn vast momenten waar Kim minder lang dwars blijft of zich voegt; misschien lijken die vanzelf te gaan. Maar het is leuk om samen te kijken wat jij dan doet en hoe dit je mogelijk kan helpen in andere situaties.'

Mariska denkt nog even na, dan lacht zij: 'Gek genoeg gaat Kim wel gewoon mee als we zondags gaan wandelen. Ze weet dat wandelen leuk is en ik vind dat ook leuk. We gaan dan altijd naar dingen kijken en als we even samen hebben gekeken zoeken we naar het volgende interessante punt. Zij loopt bij het wandelen beter door dan naar de winkel. Dat is ook wat!'

Mariska verbaast zich over haar eigen ontdekking. De hulpverlener stelt voor dit inzicht even op te schrijven en later te kijken of dit ook zou kunnen werken bij het boodschappen doen.

Wat is nu het belangrijkste verschil tussen beide benaderingen? Kindgericht advies maakt de ouder tot object. De ouder is het adres voor informatie en advies zodat het beter gaat met subject kind (Weille, 2011). De objectbenadering is minder duidelijk zichtbaar als er vriendelijk met de ouder wordt gepraat en de ouder wordt geadviseerd om ook aan zichzelf te denken. De vriendelijke benadering neemt echter niet weg dat de kindgerichte begeleider verwacht dat de ouder de kennis en instructie voor waar aanneemt en opvolgt. Zo niet, dan wordt de ouder 'ongemotiveerd' genoemd en verweten dat hij weliswaar om advies vraagt, maar er vervolgens niets mee doet. De insteek is dat de hulpverlener in een prettige samenwerking via de ouder zorgt dat het kind de goede aanpak krijgt.

Het oudergerichte advies stelt de ouder centraal. Niet als instrument dat moet zorgen voor een goede ontwikkeling van het kind, maar als persoon, als wie hij is, wat hij wil en hoe hij de situatie ervaart. De oudergerichte begeleider richt zich op het denken voelen en doen van de ouder vanuit de vraag : wat helpt deze ouder om antwoord te vinden op zijn vraag om weer te kunnen aansluiten bij het kind.

Oudergericht advies sluit aan bij de beleving van de ouder als subject. Om helder te krijgen wat maakt dat het deze ouder (even/ op dit punt) niet lukt, wat de 'stok in het wiel' is van het opvoeden met vertrouwen in zichzelf en in het kind. In oudergericht advies brengt de ouder zijn beleving van de lastige opvoedingssituatie in. Dit helpt de ouder om opnieuw vanuit afstand (de metapositie) naar zijn handelen te kijken en van daaruit mogelijk al tot andere inzichten te komen. Het precies schetsen van zijn beleving van de lastige opvoedingssituatie maakt voor de ouder en de hulpverlener in ieder geval zichtbaar waar voor deze ouder de obstakels liggen. De aandacht voor de ouder, zijn beleving van de hindernissen en wensen is steeds gerelateerd aan de vraag van de ouder. Die gaat over het handelen van de ouder ten opzichte van zijn

kind. Daarmee blijven we gericht op de werkvloer van het opvoeden: de interactie tussen ouder en kind.

Bijvoorbeeld: de gedachte dat 'het kind hem opzettelijk dwarszit' maakt de situatie vervelend voor de ouder en leidt tot handelen dat niet aansluit bij het kind. In plaats van het handelen van het kind van buiten te verklaren ('het kind is twee en zegt nee') en adviezen voor handelen te geven, gaat de oudergerichte begeleider met de ouder samen onderzoeken welke informatie hem helpt zijn kind beter te begrijpen, in welke informatie hij zijn kind herkent en wat zijn kind in de lastige opvoedingssituatie nu precies heeft aangezet tot het beschreven handelen. De ouder vormt zijn eigen waarheid over zijn kind. Hij nuanceert zijn zicht op het kind. Vanuit dit anders kijken van de ouder zelf naar zijn kind in de lastige situatie ontstaan bij de meeste ouders al ideeën over wat zijn kind dan van hem nodig heeft.

Als de ouder een nieuw beeld heeft van wat zijn kind nodig heeft in de lastige situatie, dan kan hij vervolgens uit zijn eigen reservoir van handelen putten om passend gedrag te vinden. Hierbij ondersteunt de begeleider en voegt zo nodig enkele ideeën toe.

Oudergericht advies laat de verantwoordelijkheid voor het opvoeden bij de ouder, en sluit aan bij de beleving, kennis en vaardigheden van de ouder. Bovendien voegt het advies alleen iets toe als er sprake is van een leemte. Alle toegevoegde kennis en zicht van de begeleider is daarbij steeds een aanbod dat de ouder samen met de begeleider onderzoekt, dat hij kan integreren in zijn eigen kijk op de opvoedsituatie of naast zich neer kan leggen.

Werken vanuit de ouderbegeleidende positie neemt niet weg dat kindkennis over leeftijdpassend gedrag belangrijk blijft om te kunnen aanbieden aan de ouder en om samen met de ouder te bekijken of dit relevante input is voor zijn opvoedingsvraag. De kennis over dat gedrag omvat ook kennis over welke aanpak wel of niet goed kan werken, en over het effect van de omstandigheden en de beperkingen op de ontwikkeling van kinderen. De inbreng van die kennis heeft vooral tot doel aanvullende informatie te bieden en de ouder vanuit een wat breder en algemener kader opnieuw naar zijn kind te laten kijken. We blijven daarbij echter oudergericht. We passen de informatie aan de behoefte van de ouder aan. Naast kind- en opvoedingsdeskundigheid is kennis van de 'psychologie van het ouderschap' nodig. Die kennis ondersteunt de hulpverlener bij het begrijpen van de ouder en bij het op zodanige wijze vormgeven van de begeleiding dat deze aansluit bij het proces van de ouder. Fundamenteel in het oudergericht werken is het vertrouwen op het besef van verantwoordelijk-zijn van de ouder (zie paragraaf 1.3) en het aansluiten bij de beleving van de ouder.